با ایران توشه
یک قدم جلوتر
باش!

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

ایران توشه، مرجع دانلود فایل های کمک آموزشی دانش آموزان و کنکوری ها

همه چیز
برای موفقیت
تو!

- دانلود رایگان آزمون های آزمایشی قلمچی، خیلی سبز، گاج و ...
- دانلود رایگان گام به گام تمامی دروس
- دانلود رایگان نمونه سوالات امتحانی (نوبت اول و دوم) و امتحانات نهایی
- دانلود رایگان جزوه های کمک آموزشی و شب امتحانی

کافیست هر فایلی که نیاز دارید را در گوگل به این صورت جستجو کنید:

فایل مورد نیاز + ایران توشه

مثال:

دانلود گام به گام دوازدهم تجربی ایران توشه

irantooshe.ir

t.me/irantooshe

گام به گام منطق دهم
درس دوم

عنوان فصل: لفظ و معنا

از صفحه‌ی ۱۳ تا صفحه‌ی ۱۹ کتاب

در این فایل پاسخ فعالیت‌ها، کارهای کلاسی، تمرین‌ها و پرسش‌های فصل لفظ و معنا آمده است.

مباحث فصل: اشتراک لفظ، دلالت مطابقی، تضمنی و التزامی، شیوهٔ نگارش، ابهام در مرجع ضمیر

این فایل توسط سایت ایران‌توشه تهیه شده است.

irantooshe.ir

تهیه‌شده در ایران‌توشه، توشه‌ای برای موفقیت

irantooshe.ir

فهرست پرسش‌ها

۱ صفحه ۱۳ · فعالیت — اشتراک لفظ (۲ پرسش) ۴

۳ صفحه ۱۴ · تمرین — اشتراک لفظ (فعالیت) (۲ پرسش) ... ۴

۵ صفحه ۱۵ · فعالیت — نحوهٔ دلالت لفظ بر معنا ۵

۶ صفحه ۱۵ · فعالیت — مغالطهٔ توسل به معنای ظاهری ... ۶

۷ صفحه ۱۶ · فعالیت — شیوهٔ نگارش کلمات (۲ پرسش) ... ۶

۹ صفحه ۱۷ · فعالیت — ابهام در مرجع ضمیر (۲ پرسش) ... ۷

۱۱ صفحه ۱۸ · فعالیت — ابهام در مرجع ضمیر ۸

۱۲ صفحه ۱۸ · تمرین — تمرین پایان درس (۳ پرسش) ۸

۱۵ صفحه ۱۹ · تمرین — تمرین پایان درس (۲ پرسش) ۱۰

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۱ صفحه ۱۳ فعالیت

به موارد زیر توجه کنید:

– فردی دو ساعته، پیاده از تهران به مشهد رفت! (مسافرت وی سه هفته طول کشید، ولی همواره دو عدد ساعت به دست خود بسته بود!)

– روزی راننده‌ای به پیچی رسید؛ خم شد و آن را برداشت!

– او سیر است. سیر بدبو است؛ پس او بدبو است!

خطاهایی که جمله‌های فوق پدید می‌آورند، ناشی از چه مطلبی در مبحث الفاظ‌اند؟

هر سه خطا ناشی از «اشتراک لفظ» است؛ یعنی یک لفظ دارای چند معناست و گوینده یا شنونده میان این معانی خلط می‌کند:

- ساعت: مدت زمان (دو ساعت) و وسیلهٔ زمان‌سنج.
- پیچ: قطعهٔ فلزی برای محکم کردن و خمِ جاده.
- سیر: غذا خورده و گرسنه نبودن، و گیاهی بدبو (سیر خوراکی).

۲ صفحه ۱۳ فعالیت

چند لطیفه بر اساس اشتراک لفظ بیابید و آنها را در کلاس مطرح کنید: .....

نمونه:

- مشتری از فروشنده پرسید: «این ماهی تازه است؟» فروشنده گفت: «بله، دیروز صیدش کرده‌ایم.» مشتری گفت: «من تازه (= جدید) نمی‌خواهم، تازه (= اکنون) آمده باشد!»
- مرد به دوستش گفت: «دیشب تا صبح نخوابیدم؛ چون ماهی (= نام دختر) را می‌خواستم.» (اشتراک لفظ در «شیر» نیز لطیفه‌های فراوان ساخته است: «شیر» جنگل، شیر خوراکی و شیر آب.)
- از کودکی پرسیدند: «بزرگ که شدی چه می‌شوی؟» گفت: «شیر!» پرسیدند: «شیر جنگل؟» گفت: «نه، شیر پاستوریزه!»

هر لطیفه از این‌رو خنده‌دار است که شنونده منتظر یک معنای لفظ است و ناگهان معنای دیگر آن ظاهر می‌شود.

۳ صفحه ۱۴ تمرین

۱ــ زیر الفاظ مشترک خط بکشید و معانی مختلف آنها را بیان کنید:

– امشب صدای تیشه از بیستون نیامد؛ شاید به خواب شیرین فرهاد رفته باشد. .....

– علی کاری است. کاری غذا را خوشمزه می‌کند؛ پس علی غذا را خوشمزه می‌کند. .....

بیت

لفظ مشترک «شیرین» است: ۱) خوشمزه و دلپذیر (خوابِ خوش و عمیق)؛ ۲) نام معشوق فرهاد (شیرین). شاعر با این دو معنا ایهام زیبایی ساخته است.

جمله

لفظ مشترک «کاری» است: ۱) نوعی ادویه؛ ۲) کسی که کار می‌کند و پرکار است (منسوب به کار). نتیجه‌گیری جمله نادرست است، زیرا از معنای ادویه به معنای «شخص کارکن» جهش شده است.

۴ صفحه ۱۴ **تمرین**

۲ــ معنای واژه‌های زیر را مشخص کنید:

شما نمی‌توانید وارد بخش مراقبت‌های ویژه بشوید. نمی‌توانید: ....

چون رانندگی بلد نیستی، نمی‌توانی ماشین را داخل پارکینگ بیاوری. نمی‌توانی: ....

پیر شده‌ای و دیگر نمی‌توانی این سنگ را بلند کنی. نمی‌توانی: ....

- جملهٔ اول: «نمی‌توانید» یعنی «اجازه ندارید» (ممنوعیت و نبودن مجوز).
- جملهٔ دوم: «نمی‌توانی» یعنی «مهارت و توانایی انجام کار را نداری» (نداشتن توانایی علمی/مهارتی).
- جملهٔ سوم: «نمی‌توانی» یعنی «توان جسمانی نداری» (ناتوانی بدنی).

۵ صفحه ۱۵ **فعالیت**

نوع دلالت لفظ بر معنا را در عبارات زیر تعیین کنید:

– تند ورق نزن، کتابم را پاره کردی! (.....)

– فلانی شیر است. (.....)

– کتابم را گم کردم. (.....)

– ماشینم خراب شد. (.....)

- تند ورق نزن، کتابم را پاره کردی: تضمنی (فقط چند ورق یا بخشی از کتاب پاره شده است).
- فلانی شیر است: التزامی (لازمهٔ شیر بودن، شجاعت است و منظور همان است).
- کتابم را گم کردم: مطابقی (کل کتاب گم شده است).
- ماشینم خراب شد: تضمنی (بخشی از ماشین، مثلاً موتور، خراب شده است).

ایران توشه
توشه‌ای برای موفقیت

۶ صفحه ۱۵ فعالیت

به موارد زیر توجه کنید و بگویید در هریک، بر معنای ظاهری کدام کلمه تأکید شده است:

– نمونه‌ای تاریخی: محمد شاه قاجار در حرم امام رضا (ع) قسم یاد کرده بود که هرگز خون وزیر خود قائم‌مقام فراهانی را نریزد. لذا هنگامی‌که تصمیم به کشتن وی گرفت، دستور داد او را خفه کردند!

– گفته بودم اگر به رستوران بیایم، پول غذا را من حساب می‌کنم که الان حساب کردم: سه تا کباب بود و دو تا دوغ و یک نوشابه، می‌شود ۴۲۵۰۰ تومان؛ اما نگفته بودم که پول غذا را من پرداخت می‌کنم!

- مثال تاریخی: بر معنای ظاهریِ «خون ریختن» (جاری کردن خون) تأکید شده است؛ در حالی‌که معنای مراد آن «کشتن» است (دلالت التزامی). خفه کردن خونی نمی‌ریزد، پس به معنای ظاهری قسم عمل شد، نه معنای مقصود.
- مثال دوم: بر معنای ظاهریِ «حساب کردن» (محاسبه کردن مبلغ) تأکید شده است؛ در حالی‌که منظور از آن در این جمله «پرداخت کردن» است (دلالت التزامی).

۷ صفحه ۱۶ فعالیت

با تغییر علائم سجاوندی، معانی مختلف جمله‌های زیر را مشخص کنید:

– به نظر علی احمدی دانشجوی خوبی است. .....

– یک کنفرانس علمی در مورد حفاری چاه‌های نفت در شهر بوشهر برگزار می‌شود. .....

جملهٔ اول

- «به نظر علی، احمدی دانشجوی خوبی است.»: از دید علی، احمدی دانشجوی خوبی است.
- «به نظر علی احمدی، دانشجوی خوبی است.»: از نظر شخصی به نام علی احمدی، فلان دانشجو (که مشخص نشده) دانشجوی خوبی است.

جملهٔ دوم

- «یک کنفرانس علمی، در مورد حفاری چاه‌های نفت در شهر بوشهر، برگزار می‌شود.»: موضوع کنفرانس حفاری چاه‌های نفت در بوشهر است و جای برگزاری مشخص نیست.
- «یک کنفرانس علمی در مورد حفاری چاه‌های نفت، در شهر بوشهر برگزار می‌شود.»: موضوع حفاری چاه‌های نفت است و کنفرانس در بوشهر برگزار می‌شود.

۸ صفحه ۱۶ فعالیت

معنای کلمات زیر را بنویسید:

ایران توشه
توشه‌ای برای موفقیت

ارز ..... عرض ..... ارض .....

مَلَک ..... مِلک ..... مُلک .....

- ارز: پول رایج کشورهای خارجی؛ (نام نوعی درخت کاج‌مانند هم هست).
- عرض: پهنا؛ ابراز کردن (عرض ارادت)؛ و فاصلهٔ زاویه‌ای تا خط استوا (عرض جغرافیایی).
- ارض: زمین.
- مَلَک: فرشته.
- مِلک: دارایی و آنچه شخص مالک آن است (زمین، خانه).
- مُلک: کشور و قلمرو فرمانروایی؛ حکومت.

۹ صفحه ۱۷ **فعالیت**

حکایت زیر را بخوانید و بگویید منشأ خطای پادشاه لیدیه چه بود؟

پادشاه لیدیه پیش از جنگ با ایران، با کاهن معبد مشورت کرد. کاهن پیشگویی کرد که «در جنگ لیدیه با ایران آن پادشاهی قدرتمند نابود خواهد شد». پادشاه لیدیه با شنیدن این خبر با شادمانی به جنگ رفت؛ اما شکست سختی خورد و نزدیک بود که کشته شود. وی شکوائیه‌ای برای کاهن فرستاد. کاهن پاسخ داد که پیشگویی وی صحیح بوده است و او با اینکار پادشاهی قدرتمند لیدیه را نابود ساخته است!

منشأ خطای پادشاه، عبارت دوپهلوی «آن پادشاهی قدرتمند» بود که مشخص نمی‌کرد منظور پادشاهی لیدیه است یا ایران. پادشاه فقط یکی از دو برداشت را (نابودی ایران) پذیرفت و از برداشت دیگر (نابودی لیدیه) غافل ماند. این همان «ابهام در مرجع ضمیر/اشاره» است.

۱۰ صفحه ۱۷ **فعالیت**

استفاده از عبارات دوپهلو می‌تواند باعث بروز خطای اندیشه شود. به مثال‌های زیر توجه کنید و سعی کنید دو معنای متفاوت از آنها برداشت کنید:

- رستم بر اسب نشست، دستی بر سرش کشید و حرکت کرد. ۱ـ .....؛

۲ـ .....

- پلنگ به دنبال آهو بود که شکارچی به طرف آن شلیک کرد. ۱ـ .....؛

۲ـ .....

- رستم بر اسب نشست، دستی بر سرِ اسب کشید و حرکت کرد.
- رستم بر اسب نشست، دستی بر سرِ خودش (رستم) کشید و حرکت کرد.
- شکارچی به طرف پلنگ شلیک کرد (که دنبال آهو بود).

ایران توشه
توشه‌ای برای موفقیت

- شکارچی به طرف آهو شلیک کرد.

۱۱ صفحه ۱۸ فعالیت

دوپهلو بودن عبارت‌های زیر را توضیح دهید:

– فرمانروای ظالمی یکی از مبارزان را دستگیر کرد و با او شرط کرد در صورتی که به فلان شخصیت در ملأ عام دشنام دهد، او را آزاد خواهد کرد. مبارز در برابر مردم گفت: ای مردم! فرمانروا از من خواسته است که فلان شخصیت را لعنت کنم، پس لعنت خدا بر او باد! .....

– سارا کتاب‌های احمد را به برادرش داد. .....

عبارت مبارز

ضمیر «او» در «لعنت خدا بر او باد» مرجعش روشن نیست: فرمانروا را می‌گوید یا آن شخصیت را؟ فرمانروا و مردم آن را لعنت آن شخصیت فهمیدند، اما مبارز در واقع فرمانروا را لعنت کرد.

جملهٔ سارا

«برادرش» یا برادر سارا است (سارا کتاب‌های احمد را به برادر خودش داد) یا برادر احمد است (سارا کتاب‌ها را به برادر احمد داد).

۱۲ صفحه ۱۸ تمرین

۱ــ در عبارات زیر امکان پدید آمدن چه برداشت‌های متفاوتی وجود دارد؟ توضیح دهید.

الف) خانم پزشکی دیروز به عیادت بیماران آمد.

ب) او گفت که این کتاب من است.

ج) پسر با دیدن پدر خود، گرد و خاک لباسش را تکاند.

د) چون ازو گشتی همه چیز از تو گشت.

هـ) سعید همسایه‌اش را تکریم می‌کند. او فرد متدینی است.

و) عفو لازم نیست اعدامش کنید.

الف

«پزشکی» می‌تواند نام خانوادگی باشد (خانم پزشکی، شخصی با این نام) یا «پزشک» با «ی» نکره/نسبت (خانمی که پزشک است).

ب

irantooshe.ir

«او» می‌تواند هر فردی باشد و «من» ممکن است گوینده‌ی اولیه یا گزارش‌دهنده باشد؛ یعنی: او گفت کتاب مال خودِ اوست، یا گفت کتاب مال من (گزارش‌دهنده) است.

ج

«لباسش» می‌تواند لباس پسر باشد یا لباس پدر؛ ضمیر «ـش» به یکی از این دو برمی‌گردد.

د

«گشتن» هم به معنای «شدن» است و هم «برگشتن/روی‌گرداندن»؛ ۱) اگر از او (خدا) شدی (به او پیوستی)، همه چیز از آنِ تو شد؛ ۲) اگر از او روی گرداندی، همه چیز از تو روی‌گردان شد. همچنین ضمیر «او» و «تو» مرجع‌های روشنی ندارند.

هـ

ضمیر «او» ممکن است به سعید برگردد (سعید متدین است) یا به همسایه (همسایه متدین است).

و

با علامت سجاوندی «عفو، لازم نیست؛ اعدامش کنید» حکم اعدام و با «عفو لازم نیست، اعدامش نکنید» حکم عفو داده می‌شود. پس «عفو لازم نیست اعدامش کنید» می‌تواند به صورت «عفو، لازم نیست، اعدامش کنید» یا «عفو لازم است، اعدامش نکنید» خوانده شود؛ هر دو معنای متضاد قابل برداشت‌اند.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

این فایل توسط سایت ایران‌توشه تهیه شده است.
irantooshe.ir

۱۳ صفحه ۱۸ تمرین

۲ــ الف) با مراجعه به کتاب علوم و فنون ادبی (۱) کدام یک از اقسام جناس، می‌تواند باعث مغالطهٔ اشتراک لفظ شود.

ب) یک مثال از اشتراک لفظ در ادبیات ذکر کنید که باعث زیبایی کلام شده باشد.

ج) در کنایه و استعاره در ادبیات از دلالت مطابقه استفاده می‌شود یا دلالت التزامی؟

الف

جناس تام (همسان)؛ زیرا دو واژه در لفظ و تلفظ کاملاً یکسان و در معنا متفاوت‌اند و با دلالت مطابقی، دو معنای متفاوت پدید می‌آورند؛ پس ممکن است خواننده یکی را به‌جای دیگری بگیرد.

ب

نمونه: در بیتی که شاعر می‌گوید «ای شیرین! تو شیرین‌تر از شیری...» یا در بیت: «امشب صدای تیشه از بیستون نیامد / شاید به خواب شیرین فرهاد رفته باشد»؛ واژهٔ «شیرین» هم نام معشوق و هم صفت «خوشمزه» است و ایهام زیبایی آفریده است.

ج

در کنایه و استعاره معنای حقیقی لفظ (مطابقی) مراد نیست، بلکه معنایی که لازمهٔ آن است اراده می‌شود؛ پس از دلالت التزامی استفاده می‌شود (مثلاً «شیر» برای مرد شجاع).

۱۴ صفحه ۱۸ تمرین

۳ــ نوع دلالت الفاظ زیر را از میان مطابقه، تضمن و التزام، مشخص کنید:

الف) او حاتم‌بخشی می‌کند.

ب) دزد ماشینم را برد.

ج) کفشم را واکس زدم.

د) خانه خرابم کردی.

- الف) التزامی (حاتم‌بخشی لازمهٔ سخاوت‌ورزی است، نه خودِ حاتم).
- ب) مطابقی (کلِ ماشین).
- ج) تضمنی (فقط سطح بیرونی کفش واکس خورده است، نه همهٔ آن).
- د) التزامی (زندگی‌ام را نابود کردی؛ نه فقط ساختمان خانه).

۱۵ صفحه ۱۹ تمرین

۴ــ نوع مغالطات زیر را تعیین کنید:

الف) چرا تمرین‌ها را حل نمی‌کنی و نشسته‌ای کتاب داستان می‌خوانی؟ چون دبیرمان گفت بروید مطالعه کنید؛ نگفت بروید تمرین حل کنید!

ب) سلمانی با تیغ دور سر فردی را اصلاح می‌کرد که ناگهان تیغ پوست وی را برید. فرد اعتراض کرد که سرم را بریدی. سلمانی گفت: سر بریده که حرف نمی‌زند!

- الف) مغالطهٔ توسل به معنای ظاهری: «مطالعه» به معنای ظاهری آن (خواندن کتاب) گرفته شده، در حالی‌که منظور دبیر (معنای التزامی) درس‌خواندن و حل تمرین‌ها هم بوده است.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

- ب) مغالطهٔ توسل به معنای ظاهری: «سر بریدن» در معنای ظاهری (جدا کردن سر) گرفته شده، در حالی‌که فرد در معنای تضمنی، یعنی بریدن بخشی از پوست سر، به کار برده بود.

۱۶ صفحه ۱۹ تمرین

۵ــ نشان دهید چگونه با تغییر حرکات کلمات زیر معنای آنها تغییر می‌کنند: کشت، شکر، سم، سحر، نشسته.

- کشت: کِشت (زراعت و کاشتن)؛ کُشت (کشتن، کشته شد)؛
- شکر: شُکر (سپاس)؛ شِکَر/شَکَر (ماده‌ای شیرین)؛
- سم: سُم (پای اسب و حیوانات)؛ سَم (زهر)؛
- سحر: سَحَر (پیش از طلوع آفتاب)؛ سِحر (جادو)؛
- نشسته: نِشَسته (روی صندلی نشسته)؛ نَشُسته (شسته نشده).

این فایل توسط سایت ایران‌توشه تهیه شده است.

irantooshe.ir